

EMPATHIE VOORBIJ HET MENSELIJKE

Een literaire gevalstudie

UITGANGSPUNT

Ecologische crisis noopt tot aandacht en respect voor de leefwereld van dieren

Literatuur als verkenning van dat perspectief

In verhalen en films krijgen dieren vaak uitgesproken menselijke trekjes (**antropomorfisme**: de sluwe vos, de trouwe hond, de wijze uil)

In die **menselijkheid** herkennen we onszelf, en vaak is dat een brug naar **empathie**

ONDERZOEKS- VRAAG

Hoe kan literatuur ons in die context doen meeleven met een dier dat aan het woord is – of net niet?

Geschiedenis van een berg zet dat idee op losse schroeven

Een **gorilla** krijgt een **opleiding tot mens** en leert meedraaien in de menselijke wereldorde

Wat **typisch menselijk** is (en voor ons dus vanzelfsprekend), doet vanuit dat perspectief **ironisch** en **vreemd** aan

REFERENTIES

- Bernaerts, L. et al. (2014). 'The Storied Lives of Non-Human Narrators'. *Narrative* 22 (1), 68-93.
Caracciolo, M. (2016). *Strange Narrators in Contemporary Fiction: Explorations in Readers' Engagement with Characters*. Lincoln/Londen: University of Nebraska Press.
Keen, S. (2022). *Empathy and Reading. Affect, Impact, and the Co-Creating Reader*. New York: Routledge.

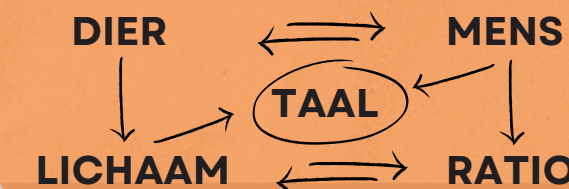
ONDERZOEKSTRADITIES

- **Gelaagd fenomeen** dat raakt aan verschillende wetenschappelijke disciplines (o.a. psychologie, filosofie, neurologie, cognitieve literatuurwetenschap)
→ **interdisciplinaire** aanpak
- 'Bij empathie **voelen** we wat we **denken** dat de emoties van anderen zijn' (Keen 2022)
- **≠ Identificatie**
- **≠ Aan-/uit-schakelaar** (Caracciolo 2016)
 - ▶ Verschillende **aspecten** van het **perspectief van een ander** (lichaam, zintuigen, emoties, overtuigingen, normen en waarden)
 - ▶ Verschillende **gradaties van betrokkenheid**

ANALYSE

1. **LEZEN**: hoe wekt de novelle empathie op bij de **lezer**?
2. **VERTELLEN**: hoe beeldt de novelle empathische processen af in de **verhaalwereld**?
3. **ABSTRAHEREN**: wat impliceren de opvattingen over **literatuur en taal** over empathie in de novelle?

literair spanningsveld bij een dierlijke verteller

- Aandacht voor **literaire technieken**: karakterisering van personages, taalgebruik en betrouwbaarheid van de verteller, setting, beeldspraak
- Aandacht voor **bewustzijn**: empathie tussen personages, emoties, rol van het lichaam en de omgeving in denkprocessen, bewustzijn van bewustzijn

CONCLUSIE

- **Esthetische stijlkeuzes** als basis voor wisselwerking tussen **vervreemding** en **empathie** (vgl. Bernaerts et al. 2014)
- **Mogelijkheden en beperkingen** van dubbelzinnige **taal**
 - afstandelijke, sobere stijl vs. zintuiglijke beeldspraak
 - leugens en manipulatie vs. meerduidige zeggingskracht
- achtergehouden informatie kan bedrog impliceren maar het onvermogen om te spreken kan ook machteloosheid en wanhoop uitdrukken
- Een **reflectie** op de **kunstmatige scheidslijn** tussen **mens en dier**